

²âàí ÄÇÐÅÅ,
àèääâî ³è Í àö³í í àèüí í ÿ
àèääâî ³ÿ í àòè Òèðàÿí è

ПОРНОКРАТІЯ НА МАРШІ

На довгому і вигадливому шляху своєму людство, як відомо, скуштувало багато різних «кратій»: аристократію (владу благородного п'ястука), охлократію (владу чесних горлохватів), плутократію (владу безкорисливої мошни), партократію (владу розуму, честі й совісті), бандократію (модифікація попереднього), а подекуди й демократію (владу спеціально виплеканих речників народу). Схоже, все це відпливає в світле минуле, і чи не настає епоха порнократії — влади безстидства?

Історично першим відчуттям, що прокинулося колись дуже давно в Божому творінні, було відчуття сорому. Адама і Єву, як свідчить Біблія, збентежила їхня голизна, коли поласували яблучком з дерева пізнання добра і зла та освідомилися, і вони поквапилися прикрити свій страм фіговим листочком. Так з безтурботних *vir person* Едему народився *homo sapiens*, чий незмірний шлях у тисячоліттях позна-

чений нескінченними моральними муками з будь-яких приводів — що великих, що дрібних.

Але, здається, людству (чи певній його частині) це досить сприкрилося, і воно твердо стало на шлях визволення від внутрішніх стримів. Правда, історики й філософи кажуть, що таке вже бувало, і не раз. Наприклад, при розкладі Римської імперії; в передчутті різних світових катаклізмів. Тобто, вищення безстидства знаменує фінал певної цивілізації, яка цим урочисто маніфестує свою вичерпаність. Особливість нинішньої цивілізаційної ситуації хіба в тому, що порнократія (влада безстидства) виступає не тільки у формі ініціативної життєтворчості окремих волелюбних, нетрадиційно зорієнтованих оригіналів чи й великих груп оригіналів, не як стихія, а як могутня інституалізована сила, пафосу і краси діям якої надають сотні мільярдів доларів прибутку високотехнологізованого порнобізнесу, а це, у свою чер-

гу, стимулює і адекватну порнофілософію, що дає порнонатхненній масі відчуття розкішної свободи і безмежності самореалізації в безстидстві, енергію пробивного передовізму.

Втім, це поки що переважно «їхні» проблеми. У «них» є кому поговорити і про приєднання західної цивілізації, і про конфлікти цивілізацій, і про наростання небезмотивної помсти мусульманського фундаменталізму... Тим більше, що «у них» порнопласт масової культури — це все-таки поверхня життя; хоч, на жаль, те, що на неї впливає саме собою або продумано виштовхується, — потужно тиражується, розмножується й експортується, забруднює чи півсвіту.

І ми тут, у цьому азарті запозиченого брудодійства, — чи не «впереді планети всей». Хоча, тимчасом, у нас вистачає і нашого рідного, українського порно, в тому числі й політичного, про яке й буде мова... За «цивілізованого» капіталізму, на Заході, воно складно і красиво сховане. Лише інколи себе зраджує. То кризь мальовничі декорації електронно-збройової імплантації демократії в регіони стратегічної сировини проріжуться гострі роги нафтобізнесу; то якийсь лідер держави не втримається від якоїсь спокуси або, пішовши у відставку, опиняється на тепленькому місці, яким йому хтось за щось віддячується... Але загалом антураж пристойності зберігається і шанується. У нас же соціально-етична деградація суспільства «прозоріша» й цілісніша. Наздоганяючи, доводиться гнати наврошки. Тож розвал побутової моралі щільніше «стикується» з утратою в суспільстві соціальної совісті та соціального стиду — як найточнішого індикатора соціальної відповідальності

і громадянської гідності особистості або суспільної групи. Звідси буквально кричуша комфортність самопочуття відомого прошарку удачливих суб'єктів на тлі тієї дійсності, яка мала б підказати їм щось інше, ніж безтурботне публічне демонстрування свого розкішного способу життя. Тут же доводиться згадати і про збайдужіння, притерпілість громадської думки до перманентних соціальних драм співвітчизників. На якусь мить промайне на екрані телевізора сценка з одеською безпритульною діворою, яка рятується від морозу в міських клоаках, або картина робітничого селища, в якому давно забули, що таке тепло, — і знову все потопає у зливій рекламі «красивого життя» і безгрішних одкровень щасливчиків. Володіння «контрольним пакетом акцій», а ще більше безкомпромісна боротьба за таке володіння знімають саму можливість якихось докорів сумління. Така змирлива етична вивіреність уже стала атмосферою нашого суспільства, його «якості життя», в яку органічно вписується і якість нашого політикуму. Наївні заклики типу «хай багаті поділяться з бідними, а сильні підтримають слабких», як і слід було сподіватися, випарувалися в навколоразомню атмосферу разом з обіцянками відправити злодіїв на нари, а політику відпиляти автогеном від бізнесу...

Все це, зрозуміло, поглиблює і без того глибоку недовіру людей до влади, недовіру, яка неминуче набирає нерозбірливого й деструктивного характеру.

...Читаю в «Газеті по-київськи» (4.11.2005) відповіді читачів на запитання редакції: «Верите ли вы, что человек стремится в депутаты ради блага своих сограждан?» Молода інтелігентна жінка відповідає: «Какая может

быть вера, если народ живёт в нищете, а депутаты загорают на Мальдивах и объезжают «Лэндкрузеры»?... Их образ жизни чётко указывает на нечестность намерений». Можна заперечити: і запитання «провокативне», і відповідь надто узагальнена: не всі ж і депутати такі. Але одна думка незаперечна, діагностична: спосіб життя вказує на характер намірів. І, зрозуміло, формує «понятійний апарат» особистості. Пригадуєте, як один молодий, але вже не бідний депутат, до того ж темпераментний борець проти «бездарної влади», коли його однопартійця звинуватили в тому, що вкрав сорок тисяч гривень громадських грошей, — вигукнув на всю теле-Україну — так щиро вигукнув: «Давайте віддамо їм ці НЕЩАСНІ сорок тисяч гривень, і хай вони подавляться!» (телеканал 1+1, «Новини», 19.07.05; 19.30). Що вони справді НЕЩАСНІ в його розумінні, — це ясно кожному, хто бачив трохи раніше (коли ще Луценко не втомився) репортажі про його статки.

Незаперечним і жорстоким діагнозом нашої морально-політичної хвороби є так звана депутатська недоторканність — явище дивовижне і ніде у світі не бачене в таких страхітливих масштабах і формах. Це — шедевр нашого політичного порно. Ніщо так не окреслює облудність самого поняття «народний депутат», як оцей статус недоторканності, що кладе глибоку прірву між депутатом і народом. Багато хто з депутатів це розуміє і намагається відклеїти з себе непочесну наліпку «недоторканності», але ж скільки тих, що тільки задля неї і пробивалися смертним боєм у депутати! Можна уявити, наскільки поряднішими й достойнішими були б наші виборчі кампанії, якби не золоте руно депутат-

ської недоторканності! Куди б і поділися оті полчища пасіонаріїв, шукачів дармової індульгенції від усіх гріхів, а залишилися б ті, хто справді хоче і може працювати для суспільства або, скажемо скромніше, виконувати свої службові обов'язки. І менше було б борців за «права людини», серед яких на кожному кроці пізнаєш знайомі з давніх літ обличчя тих, хто гарантував «кузькіну матір» за самі лиш ці слова: «права людини», — як і знайомі з ближчих літ обличчя тих, хто ефективно регулював інформаційні потоки та потоки грошові, межі свободи слова і навіть виборчі процеси. Ось і недавно — виступає на «Інтері» один із керівників однієї із найсвободолюбніших і найсправедливіших наших партій — ну ангел ангелом! І абсолютно справедливо критикує безпорадну владу за те, що вона застосовує адмінресурс: десь не дали приміщення для зборів їхніх симпатиків, а десь приховали інформацію про прибуття в регіон їхнього кандидата в депутати для зустрічі з виборцями.. Я слухав, милувався доладною мовою майже національного інтелігента, визнавав йому рацію, але чомусь не залишала негарна думка: невже ж він забув, що таке СПРАВЖНІЙ адмінресурс?! Невже забув, що ВІН витворяв два й півтора року тому?! «Дистанція огромного размера»!

А от діячі іншої, ще чеснішої й справедливішої, а тому й потужнішої партії дивляться на проблему ширше. Кому як не їм знати, що «адмінресурс» — усього лиш поверхнева частина метикуватішої та принаднішої справи фальсифікації. І ось напередодні нових виборів вони заходилися ділитися своїм досі напівтаємним досвідом (у відстороненні, звичайно, від власних персон): таке враження, що їм дуже кривдно буде, якщо нова влада не

спроможеться використати той досвід сповна і не дасть потрібних козирів...

...Є простий принцип чесного ставлення як до влади, так і до опозиційної політичної партії. Якщо влада чинить або партія пропонує щось добре для України — треба це підтримати, якщо погане, некорисне — треба протистояти. Тобто: думай спершу про Україну, а вже потім про своє місце в ній. Але, на біду, думають про те, як продертися до влади: будь-якою ціною! В тому числі — якщо не виходить інакше — і ціною нищення України. Хоч усі клянуться її іменем. Один із свіжих прикладів — війни навколо «газової війни». Звичайно, не могли не викликати шоку дії влади, яка аж до 24-ї години 31-го грудня 2005 року із щасливо усміхненими обличчями запевняла, що Росія ніяк не зможе «перекрити кран», бо це технологічно неможливо і взагалі неможливо, — а коли Росія спокійнісінько за одну хвилину той краник перекрутила, — полетіли в Москву й за ніч підписали таке, що досі не можуть розібратися: що, з ким, кому, скільки... Але ж є й інший бік цієї дивовижної історії. Якщо ваш домовласник скаже вам, що з завтрашнього дня — і неодмінно з завтрашнього дня! — ви мусите платити йому за квартиру вп'ятеро дорожче, всупереч минулим домовленостям, то ви стали жертвою, м'яко кажучи, сваволі. Якщо ж жертвою такої, м'яко кажучи, сваволі, хай навіть і дуже братньої, стає держава, то всі політичні сили в ній консолідуються в пошуках виходу. У нас же навпаки: всі кинулися топити не тільки владу, а й одні одних, власне, самих себе. Більше того, деякі політики договорилися до того, що це Україна чинить агресію проти Росії, загрожує її національній безпеці.

Оскільки свою стратегічну ядерну зброю Україна давно передала Росії, то, мабуть, зброєю її агресії стали молоко й сир, від яких Росія мусила захищатися. Напевне, будуть виявлені ще й інші види зброї.

У питанні про вступ до ЄС і НАТО наші політики також демонструють консолідованість, послідовність і принциповість. Я не економіст і не військовик, тому не поспішаю з висновками і волюю послухати фахівців. Але як не подивуватися з того, що «антинаціональну» і «антиросійську» політику нинішньої влади найзапекліше викривають ті, хто, будучи владою не так давно, вперто і не один рік торував Україні дорогу до тих же таки НАТО і ЄС. І як не подивуватися з того, що могутня когорта наших стратегів не уявляє інших відносин з братньою Росією, крім принципової васальної залежності. Можливо, реальний політик і справді не бачить іншого виходу. Тоді скажіть чесно: так, ми в усьому критично залежні від Росії (і все зробили, щоб цю залежність увічнити й поглибити); отож вона ставить нам такі й такі умови, і нам нічого не залишається, як ці умови прийняти. Скажіть це народові і припиніть нечесні балачки про рівноправність, про братерство і про те, що ви це, зневажене «антиросійською» українською владою, братерство на швидкуруч поновите, поклонившись де треба «без краваток». Краще згадайте про основний принцип такого безкордонного і безкраваточного братерства: «Спочатку з'їмо твоє, а потім кожен своє». Наприклад, спочатку викачаємо весь газ з Дашави, потім розвинемо нафтогазові структури Сибіру з допомогою українських спеціалістів, українських технологій та українських же робітників, а зрештою

поставимо Україну на одну дошку з Німеччиною щодо умов постачання сибірського газу. Ну, і безліч є всього іншого такого. Правильно, інакше воно й бути не могло. Тільки не треба відновлювати ТАКЕ братерство, краще — сувора бухгалтерія.

...З трагікомічною послідовністю перед кожними виборами розпочинається артпідготовка до надання російській мові статусу другої державної, — щоб потім затихнути до наступних виборів. Можна зрозуміти тих політиків, яким більше ні на чому в'їхати в парламент. Але ж і деякі нібито респектабельні партії включаються в змагання з вічними аутсайдерами на цьому досить уже столоченому ристалищі. Звичайно, пекуче бажання «підвищити статус російської мови» — благородне бажання. Хоч, правду кажучи, той статус установив ще Михайло Ломоносов (пригадуєте, про який «язык» він говорив, що в ньому щасливо поєдналися «сильная в выражениях краткость латинского», «крепость немецкого», «великолепие гишпанского» і т.д.), а потім підтвердили Пушкін і Тургенєв (пригадуєте: «Во дни сомнений, во дни тягостных раздумий о судьбах моей родины, ты один мне надежда и опора, о великий, могучий и прекрасный русский язык»). Не знаю, чи можуть щось додати до цього вічного статусу (або відняти від нього) тимчасові бюрократичні й законодавчі статусики-наліпки типу «язык коммунизма», «язык мира и дружбы», «язык межнационального общения» чи навіть «друга державна мова». Мені особисто взагалі здається, що найвищий (і єдино надійний) статус для кожної мови — статус рідної мови. Я живу не в державній мові, а в рідній. Хоч розумію, що в якихось масових вимірах мова

сприймається в отих законодавчих статусах, які піддаються формальному підвищенню або пониженню. Тому можна порушувати й питання про «підвищення статусу російської мови». Але використовувати його не як передвиборний таран (що є вершиною цинізму), але порядком позаполітичного (хоч, безумовно, суспільно і культурно акцентованого) ґрунтового обговорення. Із застосуванням коректних процедур соціологічних, культурологічних, психологічних, педагогічних експертиз та досліджень, — адже це делікатне питання стосується всіх сфер життя. Продумавши всі наслідки (короткострокові й довгострокові) можливого рішення.

І насамперед треба чесно оцінити реальну мовну ситуацію в Україні. Хто зможе заперечити, що російська мова безперешкодно панує в більшості сфер суспільного життя: в засобах масової інформації, періодиці, книгодрукуванні, в багатьох ділянках культури (кіно, телебачення, естрада, шоу-бізнес)? Чи може «одержавлення» російської мови в Україні щось додати до того, що вона вже має? Хіба небагато, бо всі найважливіші висоти — вже за нею. Можна говорити тільки про психологічний комфорт людини російської мови (психологічний, бо на політичний, громадянський і професійний комфорт мовна орієнтація у нас ніяк не впливає, — всі мають однакові права й можливості або всі їх не мають, — хіба що йдеться про працю там, де українська мова — робочий інструмент). Але психологічний комфорт залежить від адекватного сприйняття ситуації і не в останню чергу — від розуміння проблем другої сторони, чого якраз драматично бракує прапороносцям мовної нетерпимості. Нині

«державний статус» української мови — це хоч якась компенсація (на жаль, малоефективна через формальність і малозмістовність цього статусу) за реально нерівне її становище в українському (!) суспільстві, за реальну гегемонію російської, забезпечену не тільки привабливістю російської культури та могутністю російської держави, а й століттями державних утисків українства, обмежень, переслідувань, терору, крові. Ті з наших російських друзів, хто знає історію і це розуміє, не беруть участі в істерії «захисту російської мови», якій ніщо не загрожує ні в Росії, ні в Україні. Тобто, загроза є, і велика, але зовсім не та, про яку репетують азартні політичні гравці. Справді реальна загроза для російської мови й культури (як і для інших — це процес глобальний) — у зовсім іншому: в тому, що їх дедалі менше знають, дедалі менше вивчають, дедалі менше живуть ними: у комп'ютеризованому суспільстві молодь втрачає смак до читання, а отже, й до краси мови, краси літератури, до входження в неосяжний світ національного буття. (Втім, і ті, хто політично розпинається за російську мову, часом «володіє» нею в обсязі двохсот-трьохсот слів, а іменами Пушкіна чи Толстого хоч і похваляється, але навряд чи їх читав, — хіба в школі, з хрестоматії...) Ось де величезна робота для російської інтелігенції, і той, хто цій роботі віддається, легко зрозуміє, що культивувати українську мову й культуру ще набагато важче, зокрема й через упереджене, нетолерантне ставлення частини росіян та русифікованих українців. Ось таке розуміння — і спільна культурна робота — й могли б солідаризувати інтелігенцію всіх національностей в Україні, схилити до співпраці, — бо ця

загроза заглядає в очі всіх культур, хоч і з різною настирливістю.

Але «мовних» демагогів це не цікавить. Воно й зрозуміло. Адже духовні виміри царства Слова їм недоступні. У Слові вони бачать лише його інформативну поверхню. Це лукавство, ніби вони хочуть двомовності. Якби її хотіли, вчили б українську. Адже ми російську знаємо і вільно нею користуємося. Так ні ж, бо воюють вони не за двомовність і не за російську мову, яка живе й житиме, а за право не знати української. Це найвище право людини, в Україні суцільне, — право не знати української мови. Саме її і тільки її. Воно священне, це право, воно — знак нашої унікальної, ні для кого в світі не досяжної, культурності й демократичності. І ми готові це унікальне право, цей знак історичної обраності поважати. Але тоді хоча б не заважайте знати її тим, хто хоче знати. Так ні ж. Заважають. Войовничо заважають, і дедалі войовничіше. Блокують відкриття українських шкіл або й пікетують, як це практикується в Криму. «Доводять» (і в Донецьку, і в Харкові), що українська мова — це в кращому разі напівфабрикат, а в гіршому — мало не вигадка польських, німецьких чи японських спецслужб — з метою вирвати Україну з Росії. А головний редактор «Крымской правды» Михайл Бахарев оголосив же з трибуни Верховної ради Кримської АР: «Нет такого украинского языка. Это язык черни... Это язык, который искусственно придумали Шевченко и другие авантюристы. Я вам скажу больше того — нет и такой нации «украинцы», как и нет никакого будущего у Украинского государства. Мы просто обязаны поставить заслон украинизации...» Ці дикунські одкровення не знайшли жодної оцінки ні в

Симферополі, ні в Києві, ми б про них і не знали, якби не оприлюднив їх для нас із вами кримський кореспондент «Зеркала недели» Микола Семена, 4.10.97, у статті, яка звалася : «Объявить Крым зоной интеллектуального бедствия...» (цю пропозицію «озвучив» відомий кримськотатарський політик Рефат Чубаров — чи не єдиний «украинскомыслящий» у Верховній Раді АР). Але ж «зона інтелектуального бедствия», цього безстидного «інтелектуального» порно, прагне до переможного розростання! Принаймні в настроях крикливого українофобського жлобства. Ось іще один «главный редактор», цього разу донецької газети «Город», Владімір Ришков, в номері 26 від 1 липня 2005 року, з приводу проведення в Донецьку влітку минулого року чергового Міжнародного конгресу українців спершу накинувся на того ж таки ненависного цим «інтелектуально бедствующим» Тараса Григоровича Шевченка, а потім, поганенько підсміюючись, додав: «Касательно же самого проведения международного конгресса украинистов в Донецке, то ради бога! Это, конечно, может вызвать какие-нибудь аналогии типа проведения слёта любителей сала среди сугубых вегетарианцев, но ведь, будучи в высшей степени гостеприимными людьми, мы же не станем вспоминать известную поговорку про незваного гостя, который...» Тут ошалілий від напливу «гостеприимства» головний редактор усе-таки вчасно зупинився: «політкоректність!» — здогадуйтеся самі, «хуже кого». От і знову маємо те, про що говорив той-таки Тарас Григорович Шевченко: «...На нашій, не своїй землі». Тепер я, приїжджаючи до свого батьківського дому, на землю, де народився, виріс,

навчався, де могила моєї мами, де живуть мої родичі, — повинен знати, що я — «незванный гость», бо процедуру «гостеприимства» контролює головний редактор Владімір Ришков. І, мабуть, не тільки він. Бо із сотень донецьких газет тільки одна-дві відгукнулися на Конгрес коротенькими інформаціями, а жоден радіо- чи телеканал не запросив для інтерв'ю нікого з учених, які з'їхалися з усього світу і серед яких були відомі історики, культурологи, політологи, мистецтвознавці, лінгвісти — німці, італійці, поляки, росіяни, японці, більшість із яких, до речі, промовляла вправною українською мовою. Уявляєте, який це жах для Бахаревих і Ришковых?!

Наче передчуваючи всю цю українізаційну катастрофу, «газета Славянской партии» «Новости славянские» ще 19 травня 2005 року опублікувала маніфест тієї ж таки «Славянской партии» під гаслом: «Нет бандеровской оккупации!» Здавалося б, за півстоліття (та ще й п'ятнадцять років незалежності!) можна було в Україні провітрити атмосферу від смороду україноненависницької кагебістської фразеології. Аж ні: хоч скільки поколінь змінилося, але для редактора «есть злобное племя бандеровцев», яке, «имея звериную наследственность», готове «распять язык Пушкина и Гоголя». Який же вигляд має нинішній Донецьк під бандерівською окупацією (і, очевидно, з колаборантською місцевою владою)? Картина просто гнітюча. «Вывески на магазинах, учреждениях, на рекламных щитах, в общественном транспорте — всё (до речі, неправда) на украинском. Для кого? В нашем городе 99% (теж неправда) жителей говорят по-русски. Зачем же местные теле- и

радиостанции транслируют через каждые 5–10 минут рекламу и объявления на украинском языке? От этой заразы не спасает кабельное телевидение... И даже на российских каналах (є такі, виявляється, і в окупованому бандерівцями Донецьку) нас «угощають» української рекламою... А на вокзалі в названі нашого міста вставили м'який знак, щоб гостям із Галичини було комфортно». Висновок: «...Нам оголошена мовна війна». А тому — «мы обнажаем меч!» Отже: **вставай страна огромная, вставай на смертный бой!** «Бойкотуйте українськомовні СМІ і рекламу. Не голосуйте за партії, байдужі до російської мови. Старайтеся не заходити в магазини, де вивіска і реклама на українській мові — там вас не уважають». **Ідеє війна народна, священна війна.** На щастя, тільки у хворобливій уяві політичних авантюристів. Але ж смороду скільки! І ці дикунки виступають у ролі людей російської культури!!! Та якби в них було хоч трохи тієї культури (чи будь-якої взагалі), — чи могли б вони таке «вештати»? І чи могли б вони ото «в'якати» про Тараса Шевченка, якби знали, як його любили люди російської культури, що про нього писали й говорили Аполлон Григор'єв, Микола Добролюбов, Микола Чернишевський, Антон Чехов, Іван Бунін, Корній Чуковський, Анатолій Луначарський, Костянтин Станіславський, Борис Пастернак?... Не кажучи про великих людей інших культур... Втім, що це ми про людей культури. Тут же зовсім інше...

На закінчення рідної мені донецької теми хочу звернутися до керівників «Партії регіонів», які гордяться тим, що

здійснили «донецьке економічне чудо». Не знаю, чи всіх донеччан і якою мірою воно осяяло, — але дуже прошу вас, Вікторе Федоровичу, і вашу команду звернути увагу й на інше чудо: чудо виштовхування української мови з усіх сфер життя, коли вже можливим стало публічно називати її «заразою»; чудо мовної, культурної, національної «толерантності», яке здійснилося на Донеччині найбільше за останні 10–15 років, — згоден, що не з вашої (тобто вашої політичної сили) волі, але, скажемо так, за вашої зримої «присутності»...

...Отож коли зважити всі ці обставини (а їм несть числа), то «стратегія» великих і малих партійних ватажків, що наперегонки кинулися рятувати російську мову (уявляю, як «лестно» для російської мови бачити в числі своїх рятувальників — найбільших моральних авторитетів нашої доби, яких ми так добре знаємо!), — їхня стратегія нагадує стратегію відомого персонажа російських казок, який, переплутавши канони здорового глузду і доброзвичайності, на похороні кричав: «Тащить вам не перетащить!», а на весіллі: «Земля вам пухом!»

Втім, здається, вони й самі про це бодай тьмяно здогадуються. Чи не тому на прес-конференції, де було оголошено про створення блоку «Не так!», один із його життєрадісних організаторів, на прохання журналістів розтаємничити неординарну назву блоку, відіслав до преслів'я: «Всё, что делает дурак, всё он делает не так». Це простодушне посилення (можливо, мимовільна «фрейдистська» обмовка) журналісти сприйняли як мужню самохарактеристику й відповіли доброзичливим сміхом...

Надрукована в «Дзеркалі тижня» напередодні минулих виборів до Верховної Ради України, стаття ця не втратила актуальності. На жаль.